

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. Marcvs Evangelista. Rodolphi Gvaltheri Tigurini in
Euangelium Iesu Christi secundum Marcum Homiliæ
CXXXIX.**

Gwalther, Rudolf

[S.l.], 1570

VD16 W 1048

Generis Nobilitate, Ervditione Et Virtvte Praestanti Viro, D. Georgio À
Stetten, Iuniori, cui Augustano, Domino suo haud uulgariter obseruando,
Rodolphvs Gvalthervs Tigvrinvs gratiam & pacem à Deo ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71833](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71833)

GENERIS NOBILITATE

ET ERUDITIONE ET VIRTUTE PRAESTANTISSIMO

VIRO, D. GEORGIO A STETTEN, Iuniori, civi Augustano, Domino suo haud vulgari obsequando, RODOLPHVS GVALTHERVS

TIGVRINVS gratiam & pacem à Deo patre per

IESVM CHRISTVM Dominum nostrum.

INTER Dei beneficia, quibus nos in extrema hac mundi fenscentis palaestra luctantes iuuare dignatur, nullum ego, praestantissime Georgi, salutarius & excellentius iudico, quam quod Evangelij doctrinā, quae superiorū temporū iniuria & infelicitate diu abscondita, & quasi sepulta fuerat, singulari consilio, & non absq; illustri suae omnipotentiae argumento, in lucem reuocauit.

Hac enim ipsius uoluntate nobis exponit, uitae officia docet, errores & uicia corrigit, consolationibus efficacissimis animos labascentes suffulcit, & quae omnē humani ingenij caput superant, regni caelorum & aeternae salutis mysteria pandit atq; manifestat. Comitantur hanc bonarū literarum & artium studia, quae cum Euangelij cognitione quasi renata esse nemo negabit, qui prioris seculi barbariem cum praesentis huius eruditione & doctrina conferre uolet. Est hoc euidentis diuini fauoris argumentum, in quo ueteris illius aetatis uestigia est uidere, cuius felicitatem prophani scriptores tantopere comendant. Nam ut hodie cum Euangelij doctrina scholae aperta & liberaliū artium studia passim restituta sunt: ita olim, cum Dei filius ex Virgine matre homo nasceretur, litera tum Graecae tum Latinae unā cum artibus cum primis floruerunt. Tribuunt eam laudem pleriq; Augustus Caesar, quem doctorum studijs egregie fauisse ipsi quoque fatemur, cum & ipse ingenio ualeret, & hoc ipsum studio non indiligenti excoluisset. Rectius tamen haec gloria ad Dei filium refertur, qui suo in mundū aduentu per spiritū suum eorum quoq; mentes quasi propiori afflatus excitauit, qui ab eius cognitione alienissimi fuerunt. Nec mirum est in artium & literarum cognitione eos profecisse, qui in philosophiae studio & diuinorum oraculorum inuestigatione maiores suos excellere coeperunt. Conferantur enim cum ueterum philosophorū delirijs quae apud Cicero nem de Dijs & eorum cultu, de uitae etiam conuersatione & moribus traduntur, magnum profecto discrimen reperies, licet hic quoq; in plerisq; hallucinatus fuerit. Etsi quid coniecturis tribui debet, credibile est, Romanos cum Aegypto portarentur, ueteris testamenti libros, quos Ptolemaeus Philadelphus in Graecam linguam transferri curauerat, domum aduexisse, quorum lectio eruditis ingenijs, in historia mundi cognoscenda plurimum adiuuenti contulit. Ex Mose enim desumpta uidentur, quae Ouidius de mundi creatione & progressu, de diluuiio, de terrarum conflagratione & similibus rebus scripsit, & idem mundi finem aliquando fore fatetur, quem philosophorum princeps aeternum esse contendit. De loue enim perdendi mundi consilium captante scribit:

*Esse quoque in fati reminiscitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq; regia caeli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.*

Agnouit ergo diem nouissimum, quo terram cum elementis omnibus conflagratam esse scriptura sacra testatur. Scimus praeterea tunc temporis in omniū prope manibus fuisse Sybillarum oracula, in quorum fragmentis admodū perspicua

de Christo & humani generis redemptione testimonia apud Augustini, Ambrosii, Eusebium & alios scriptores ecclesiasticos habentur. Ex his illis in doctrinam quoque cognitione profecisse, non ego solus sentio, sed idem olim sanctus Hieronymus, qui in libris de Vita Constantini scriptis non dubitauit dicere, Verum quod de Augustino Caesare exponunt, & eandem ille carmine Graeco transtulit, ut in operi suo infereret. De quo etsi cum nemine contendere uelim, tamen non numine factum puto, ut eo tempore, quo Dei filius hominē assumere debuit, in prophano eiusmodi uersus exciderint, qui de nullo mortalium rectius dicitur, quam de illo exponi possunt. Nam a tempore exorsus inter alia canit.

Vltima Cumaei venit iam temporis aetas:

Cumæum enim tempus uocat, de quo Sybilla Cumæa uaticinata fuit, cuius Christo oracula idem author multa ex ordine recenset. Et mox pergens, ait:

*Magnus ab integro seclorum nascitur ordo,
Iam redit et virgo, redeunt Saturnia regna;
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo.
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua soluent formidine terras.
Ille Deum ritam accipiet, Diuūq; uidebit
Permixtos Heroas, et ipse uidebitur illis,
Pacatumq; reget patrijs uirtutibus orbem, &c.*

Quæ omnia, ut multa alia, quæ isto carmine continentur, de solo Christo uerè possunt. Is enim auream aetatem nobis restituit, tempus nimirū gratiæ, quod ueteres prophetae promiserunt. Ille iustitiam (ut Daniel uaticinatur) sempiternam reduxit. Ille uniuersa peccatorum nostrorum uestigia sustulit, & humani generis damnationis aeternæ formidine liberauit. Idē suos ex coelesti semine reuocauit Dei filios & regni coelorum hæres fecit, & hic ipse totum orbē patrijs Deo uirtutibus regit, ueritate nimirum, iustitia, sapientia & omnipotentia insuperabili. Quæ terum ut illo tempore Dei beneficium pauci agnouerunt, & nec illi ipsi quod darent intellexerunt, per quos Dei spiritus ista loquebatur: Ita eandem esse uident nostri seculi infelicitatem, ut Christum in Euangelio suo quotidie renouent pauci agnoscant, & qui illum profitentur, serē ijs non attendant, quæ eius profectio exigit, sed securi uitam uiuant, in qua uix minima Christi & doctrinæ uestigia apparent. Si qui uero efficaciori spiritus uirtute excitati, aliquo modo & ueritatis studio tenentur, tamen illi quoque in multis hærent, & duo praecipue sibi obstare dicunt, quod minus maiores progressus faciant: Controuersias nimirum quæ in religionis causa quotidie nouæ pullulant, & eorum auctoritatem, & uangelij doctrinam & huius sectatores insatiabili crudelitate persequuntur. Quæ non mirum est, homines rudes & imperitos hæc offendi, quæ doctrinæ ueræ & grauibus uiris sæpe scandalo fuerunt; neque negari potest, duo hæc praecipue currere, imò rabie insana grassari. Nam ut eos omitteremus, qui ut superbiae suas tueantur, ueritatis doctrinam apertè oppugnant, ipsos Euangelij præcepta in diuersa studia scindi, & opinionum sibi inuicem pugnantium certamina uicerrimis inter sese committi uidemus, & multos praepostera suorum præceptionum obseruantia seductos ea tueri, quæ in scripturis apertè improbantur. Contentiosus uerò istarum fructus est, quod olim damnati Arii, Nestorij, Eutychie, Mariani & aliorum huius farinae hæreses quasi ab inferis reuocantur, & defensorum animiunt eruditione & auctoritate cum publica tum priuata insignes. Quam occurrunt nem auidè arripiunt ecclesiæ persecutores, qui eò maiori rabie in Christum

bra facit, quò plus inter nos diffensionū esse uident, adeoq̄ in illos sibi omnia
 licere putant, quòd ipsos mutuis conuictijs pugnare, & quasi nouos aliquos Papas
 excommunicationis fulmina aduersus se mutuo iaculari audiunt. Et utinā nulla
 eorum exempla extarent, qui fidei Christi cultoribus uel suū patrociniū negant,
 uel etiam suis criminationibus frigidam suffundunt, adeoq̄ faces subministrant,
 quibus illi sub haresum criminibus crudeliter exuruntur. Sunt hæc horrenda ual
 de, & de nostri seculi perueritate satis testantur, nec dissimulari possunt piorum
 querela, qui & mala ista amarulenter deplorant, & se consilio iuuari cupiunt, ut
 quid sibi interea faciendum sit, intelligant. Est hic iustus omnino dolor, & laudem
 meretur illorum studium, quo fidei & uitæ rationem inquirunt, quam turò sequi
 possint. At non omnes, pro dolor, tangit salutis alienæ cura, cum multi priuatam
 quoq̄ securi negligant: inter eos autem, qui consilio & autoritate reliquis præ
 stant, diuersa plane iudicia audiuntur. Sunt enim, qui prudentis esse dicunt, tem
 porari cedere, & præsentis seculi moribus sese accommodare. Alij magistratibus sim
 pliciter obtemperandum esse censent, & seditionis speciem habere putant, si quis
 religionis ergò illorum edictis sese opponat, obliuimur nimirum sententiæ Christi, qui
 quæ Cesaris sunt, ita illi dare iubet, ut Deo interim suum quoque in nos ius sal
 utum & ratum maneat. Multos etiam opinionum uarietas & dissentientium certa
 mina ita offendent, ut rerum dubij, ueritatis cognitionem nullā adhuc reuelatam
 arbitrentur, cum nouæ sectæ & noua doctrinæ genera quotidie emergant. Illis ob
 reant impostores, qui fucata sanctitatis specie palliati, præsentem quidem rerum
 conditionem deplorant, simul uerò ex prophetijs iuxta literam expositis seculum
 quoddam aureum pollicentur, quo plena & perfecta ueritatis cognitio (quam ne
 Apostolorum quidem temporibus innotuisse dicunt) totum orbem sit illustratura.
 Qui uerò omnium modestissimi habentur, in tantis opinionum dissidijs Concilij
 generalis determinationem expectandam esse sentiunt: ne dum patuli aliquot
 præ alijs sapere instituant, seipsos magis inuoluant, & alijs quoque malè exempli
 auctores sint. Qui si simul horum temporum conditionē inspicerent, & quam pa
 uorū profuerint Concilia ex eo tempore, quo Romani Pontifices in Ecclesia pri
 uatam obtinuerunt, mox uiderent, eius remedij spem omnino nullam esse, quod
 si ritè adhiberetur, rebus afflictis salutem afferre poterat. Quid enim speres, quan
 do qui reformatione præ alijs opus habent, non modò eam refugunt, sed in super
 omnem Concilij indicendi & administrandi potestatem penes se solos esse uolūt;
 qui uerò illos in ordinē redigere poterāt, uel illis seruiliter blandiuntur, uel etiam
 manifestos errores in illorum gratiā publica autoritate defendūt. **RESTAT**
 ergo in ista consiliorum & sententiarū uarietate unica ueritatis & salutis retinenda
 ratio, quam scripturæ nobis tradunt, & quam pijs iam inde ab exordio mundi
 semper obseruata fuisse scimus: Vt nimirum posthabito carnis sensu & hominū
 quorūuis autoritate, ab uno Dei uerbo pendeamus, & ex illo petamus rectè cre
 dendū pietē uiuendū regulam. At ne in citandis scripturæ locis prolixiores simus,
 unus Micheas nobis poterit sufficere. Hic enim cum de Christi regno, nouissimis
 temporibus exorturo, deq̄ omnium gentium ad illud concursu uaticinaretur, &
 simul superstitiones & errores omnis generis subnascituros esse præuideret,
 pios breui & salutarī præcepto aduersus omne scandalum instruit, dicens: Om
 nes populi ambulabunt, quisque in nomine Dei sui, nos autem ambulabimus in
 nomine DOMINI DEI NOSTRI in seculum & in perpetuum. Aureum sanè
 oraculum, & quod omnibus locis cum publicis tum priuatis inscribi, imò in ipsis
 animis inculpi debeat, ut semper ob oculos uerfetur, nosq̄ nostri officij & condi
 tionis, quæ in hoc mundo sustinenda est, omni momento admoneat. Primò enim
 debet, minimè debere sperari, quòd omnes populi in unam eandemq̄ fidei & reli

gloriam formam consensuri sint, quin potius miram fore multorum in superbia
 bus suis fouendis ac retinendis contumaciam & incredibilem feruorem. *Am-
 labunt* (inquit) omnes populi, quisque in nomine Dei sui. Ipsorum Deo
 quos singuli ex suo cerebro sibi ipsi fingunt: quos olim inter gentes uarios
 historiae testantur, & nouissimis quoque temporibus uarios & diuersos
 stus monuit, quando non modò pseudoprophetas, uerum etiã pseudochri-
 stos orituros esse dixit. Consentiant his historiae Ecclesiasticae, quae olim plures
 docent, qui uel se ipsos uel alios promissum illum Saluatorem esse impudenter
 starunt: inter quos ipsi Apostolorum temporibus primatum facile tenuit
 Magus, quem Samaritae Virtutem Dei magnam dixerunt, Romani autem
 in Tyberis alueo statuã posuerunt cum hac inscriptione, SIMONI DEO
 ET O. Secuti sunt mox, qui etsi Christum profiterentur, illum tamen longe
 tradiderunt, quàm ab Euangelistis describatur. Alij enim personam unitatem
 xerunt in duas, ut Nestoriani: alij naturas eius confuderunt, ut Eueychiani
 motheani, sic dicti à quodam Timotheo: alij diuinam eius essentiam in car-
 natam esse docuerunt, ut Apollinarius, qui idem illum corpus sine mente
 pisse dixit: alij corpus illi tribuerunt phantasticum siue imaginarium, ut
 Martion & Manichæi: alij caelitus allatū & sydereum, ut Valentinus &
 alij illum Deum esse, & ab aeterno fuisse negarunt, ut Arius, Phorinus, Aetius
 Aëtius: alij in illo planè nihil præter hominem nudum agnouerunt, ut Hebraei
 sildes, Cerinthus, Carpocrates, Paulus Samosatenus, Theodotion & Hae-
 les. Taceo infinita alia haereticorum monstra, quae olim patres orthodoxi, ut
 Tertullianus, Epiphanius, Augustinus & reliqui confutarunt. Corpi perli-
 sterium iniquitatis operari spiritus satanae, ut in tanta dogmatum & opinio-
 nensione magno illi Antichristo uitam sterneret, sicuti Paulus fore prædixit
 uerò hodie portenta illa plerisque abominentur, & ab haereticorum ueterum
 nibus abhorreant, non desunt tamen, qui nõ multum dissimila ab his docent
 Christum fingunt, qui uerborum uirtute uel ex pane fiat, uel pane continetur
 tamen corpore suo simul terras & caelum impleat: qui item in crucifixa par-
 randum proponunt, quem in caelis ad dextram patris sedere profitentur.
 dunt his, qui ueteres Christi cultores & martyres, perinde ut olim ethnicum
 suos, in Deorum numerum referunt, illos in omni periculorum genere
 & isdem cultum exhibent, qui uni soli Deo debetur. Et eò usque superfluum
 creuit, ut nõ modò gentes singulae, sed urbes & pagi, inò singuli propè
 Deos suos peculiare habeant, quos præ alijs cultu & ueneratione digno-
 bitantur. Excogitarunt præterea superstitioni homines nouas fidei & religio-
 regulas auctorum suorum nominibus inscriptas, quibus tantum tribuunt
 illis potius Benedictini, Bernhardini, Franciscani, Dominicani, &c. quàm
 no Dei filio, IESU CHRISTO, Christiani denominari uelint. Et ita illud
 chea impletur, ut singuli in Deorum suorum nomine ambulent, & ex suo
 confictos cultus pertinacissimè tueantur. De quo nos spiritus sanctus admo-
 uoluit, ne nobis consensum quendam in religione uniuersalem pollicentur
 potius obfirmatis animis nos ipsos armemus ad uerae fidei constantiam. Et
 facit quod secundo loco addit. Nos autem ambulabimus in nomine DOMINI
 DEI NOSTRI in seculum & in perpetuum. At in nomine Domini ambula-
 idem est quod uerbum illius obseruare, & res omnes iuxta illius præcepta
 stituere. Nomina enim rerum notæ sunt, ex quibus agnoscitur. Deo autem
 modi nomen nullum potest tribui, cum immensus & infinitus sit. Nomen uero
 dicitur omne illud, ex quo ille agnosci potest: inter quae cum facte primas
 Verbum eius, quo seipsum & uoluntatem suam nobis patefacit, hoc ipsum

imè nomen illius dicitur. Nec aliud hic intelligi debere, ipse Micheas paulò post
 docet. Cùm enim arma Christi describit, quibus ille in regni sui administratione
 utitur, sic ait: Pafcet in fortitudine Domini, & in magnificentia nominis Domini
 Dei sui, id est, in nomine Domini magnifico. Vbi per fortitudinē suę potentiam
 Domini, illius spiritum, per nomen uerò eius Verbum intelligi debere, uel ex eo
 patet, quòd regnum Christi nullis alijs armis, quàm duobus hisce, propagari & ad-
 ministrari, scriptura passim testatur. Nò temere autem in presentì locutione eius-
 modi propheta utitur, quæ unà cum fide & illius libera professione uitæ quoque
 conuersationem comprehendit, quæ professioni nostræ respondeat. Exigit utrūq;
 Christus quoq; in Euangelio. Qui enim dicit, Qui me confessus fuerit coram ho-
 minibus, confitebor & ego illum coram patre meo, qui in cœlis est, idem alibi di-
 cit: Non omnis, qui dicit mihi, Domine Domine, introibit in regnum meum, sed
 qui fecerit uoluntatem patris mei, &c. Et notum est illud Apostoli: Ostende mihi
 fidem tuam ex factis tuis. Piorum ergo fuerit, inter opinionū uarietates & nostrī
 seculi controversias, in unius uerī Dei uerbum respicere, & ex illo tam fidei & re-
 ligionis quàm totius uitæ regulam petere, & eandem omni studio sectari: idq; in
 seculum & in perpetuum, id est, in finem usq; sicuti Christus interpretatur, quan-
 do beatos fore dicit eos, qui in finem usq; perseuerauerint. Conuenit hoc prophe-
 tæ consilium cum omnibus ijs, quæ tum ueteris tum noui testamenti libris de ho-
 minis officio erga Deum traduntur, & satis docet, neminem in religionis causa
 aliorum exemplis, uel aliter sententiarum multitudine & auctoritate moueri debe-
 re, ut quam ex Dei uerbo didicit, religionis & fidei regulam ignauè deserat, aut
 impetite prodatur. Primò enim sua fide uiuit iustus (ut ex propheta Paulus docet) &
 proinde aliorum suffragijs frustra nitetur, qui non ipse Christum ea fide apprehen-
 derit, quæ sola nos illius, & in illo honorum quoq; omnium consortes reddit. De-
 inde non ab hominum auctoritate salutis nostræ ratio dependet, sed à Dei uolun-
 tate, quam ille per uerbum suum reuelat, cuius tanta est auctoritas, ut nullius ho-
 minis existimatio siue auctoritas, illi quicquam possit derogare. Ideò D. Ambro-
 sius olim Valentiniano Imperatori à quo idolorum & altarium restitutionē Sym-
 machus Romani Senatus nomine postulabat, prudēter admodum ac pie scripsit:
 Si de militari est consulendum, debet exercitū in prælijs uirī expectari senten-
 tia, consilium comprobari. Quando de religione tractatus est, Deum cogita. Nul-
 lus inturia est, cui Deus omnipotens antefertur, &c. Et quàm ridiculum, uel po-
 tius periculosum sit, hominum suffragijs quicquam in fidei & religionis causa tri-
 buere, uel ex eo patet, quòd omnibus seculis diuersæ fuerunt de religione homi-
 num præstantissimorum sententiæ. Est enim uerbi sui lucem Deus accendat, &
 multorum mentes ueritatis cognitione illustret, qui & uocantem sequuntur, & in
 fide agnita constantes pergunt: maior tamen semper est illorum numerus, qui aut
 præuis opinionibus infecti, de Christo ineptè et malè sentiunt (cuius rei exemplum
 in Herode habemus, quem Pythagoricus de Metempsychosi error decepit, ut in
 Christo Ioannē Baptistam reuixisse putaret, & in illo quem uis alium potius, quàm
 Dei filium agnosceret) aut ueterum superstitionum consuetudine, ceu uinculis
 adamantinis constricti, ueram religionem admittere nò possunt, qua illas omnes
 ueritè & profligari uident. Quæ causa olim (teste Augustino) gentes impediuit,
 ne Christi fidem amplecterentur, cùm in recipiendis Dijs nouis & peregrinis cul-
 tibus nimis faciles & procliuēs essent. Sciebant enim à Socrate uerissimè dictum
 esse, unumquēq; Deum ita colī debere, sicuti ipse præcepit. Cùm ergo Christia-
 norum Deum collegas aut cultus sui socios nullos admittere audirent, & factitios
 Deos omnes necessariò relinquendos esse illis, qui uerī Dei cultores esse uolunt;
 hoc illis non modò graue & molestum, uerum etiam iniquum & absurdum planè

uisum fuit, si propter unum plures relinquerent, adeoq; Deos multos & quos
 sicuti ipsi aiebant) cum uno & sibi antehac ignoto Deo permutarent. Quae
 Deorum suorum numerum augebant quotidie (adeo ut aliquando triginta
 Deorum numerata fuisse, Varro scripserit) in solo uero Deo recipiendo diffi-
 res fuerunt, eo quod per hunc totum illud fabulorum Deorum exarum
 expelli uiderent. Et hac ipsa causa hodie aduersarios nostros impedit, quo
 Euangelij doctrinam admittant, mox patebit, si rem ipsam paulo attentius
 deremus. Possunt enim ferre Christi nomen, quin illo non minus quam nos
 riantur, & quae de illo docemus probant, quoad Diuos & Diuorum cultum
 tumq; illud superstitionum ab hominibus inuestarum chaos, illis intratum
 quimus. Ut primum uero exclusua illa, SOLVS, urgetur, & in SOLVS
 CHRISTO salutem inueniri, solū illum in ara crucis semel immolatum propi-
 catis nostris satis fecisse, solum item ecclesiae caput, solum mediatorem & ad-
 tum nostrum esse dicimus, nec ferendos esse eos, qui hanc eius gloriam in
 ras partiuntur, iam hoc illis dictu & creditu intolerabile uidetur: & quos
 perditiones defatigare possunt, quod minus asinorum instar noua quotide
 suscipiant, solius Christi iugum ferre detrectant: quia hoc admisso reliqua
 corrutira esse sentiunt, quibus tam diu assueuerunt. Adeo efficacis uerum
 ris persuasio, & tam dulcis eorum consuetudo, quae ipsi nobis ex nostro cultu
 finximus. EST praeterea aliud genus hominum, qui cum religionem nouam
 faciant, ut de illa cum quoquam contendere uelint, ambitione tamen & lar-
 entia existimatione inflati, ueram religionem fastidiunt, ne si illi locum dent,
 errauisse, aut ab alijs meliora didicisse uideantur. Eius rei exemplum olim
 tus Rom. exhibuit, qui cum Tiberius Caesar de operibus Christi edocuit, illu-
 ter Deos referendū censuisset, & rem istam cum sui suffragij praerogatis in
 tulliani uerbis utar) ad Senatum referret, hic quia ipse non probauerat, respu-
 tus enim decretum erat, ne quis Deus ab Imperatore consecraretur, nisi a deo
 prius esset probatus. Fuit haec ridicula (ne quid grauius dicam) Romanorum
 lentia, qui suis suffragijs Deos fieri uel non fieri putauerunt. At quanto
 reprehensionem hodie merentur, qui cum Christi nomen sibi uendiderunt, lau-
 men existimationi tantum tribuunt, ut ne manifestos quidem errores, et quos
 ipsi dissimulare possunt, corrigere uelint, ne omnia sua uulgo suspecta
 Sunt hi uere ex illorum numero, de quibus Christus olim dixit: Quomodo
 testis credere, qui gloriam a uobis inuicē accipitis, & gloriam quae a solo Deo
 ficiscitur, non quaritis? Adde his omnibus, quod incerta, fluxa & mutabilia
 uarijs obnoxia sunt, quaecumq; hominum placitis & traditionibus nituntur, &
 posteris improbantur quae maiores in pretio habuerunt, imò patres reperi-
 sibijplis perpetuo constant. Mutantur enim pro temporum & locorum ratio-
 minum sententia, & in illis uel probandis uel improbandis plurimum per
 periculi alicuius metus, tum commodi privati spes atque cupiditas: ut iam
 camus de contendendi libidine, quam ambitio comitatur & reliqui affectus
 & intellectum impediunt, quod minus quod uerum est uideat, & uoluntate
 rantur in eo amplectendo, quod uerum esse didicimus. Quis ergo non
 sibi pessimè consulere, qui cum aeternae salutis causa agitur, ad hominum
 respiciunt: Solum Dei uerbum aeternum, certum & immutabile est, quod
 illa sapientia protulit, quam nihil latet, quaeq; errores nullos committit, quae
 correctione opus habeant. Ab hoc igitur quicumq; pendunt, illis certa con-
 fidei & salutis ratio, & proinde nec diuersis aliorum sententijs turbantur, nec
 llus autoritate mouentur, ut à uero discedant, quod ex illo didicerunt, &
 enim exemplorum in hac causa usus est, eorum merito summa debet esse ratio.

bas, quorum fidem & fidei constantiam scripturæ nobis commendant. Ex illorum numero sunt patriarchæ, qui cum numero pauculi essent, & inter impios idololatrias, honoribus & diuitijs immodicis superbos, ipsi uiles, ignobiles & peregrini uerarentur; nunquam tamen adduci potuerunt, ut quam ex primis Dei promissionibus didicerant, fidem ueram cum illorum superstitionibus commutarent. Debent istis adnumerari Moses & Aaron, qui ecclesiæ & publicæ salutis causam aduersus Pharaonem & illius Magos magna constantia defenderunt, quamuis ab illis & numero & potentia superarentur. Pertinent ad illorum ordinem prophetae, qui in Dei uerbo tradendo cum fide sincera inuictam quoque animorum fortitudinem coniunxerunt, nec ullis uel minis uel promissionibus sese passi sunt adduci, ut aliter loquerentur uel sentirent, quam à Deo acceperant. Horum exempla imitati sunt pissimi principes, Iosaphat, Ezechias, Iosias, quorum fides in sacra historia prædicatur. In nouo testamento Apostolos habemus, qui etsi Christum plerisque excolum esse, & eundem à scribis & sacerdotibus perpetuò infestari uiderent, illam tamen doctorem & magistrum secuti sunt, & cum aliquot millibus ab illo deficientibus interrogarentur, Num & ipsi uellent abire? responderunt: Domine, ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ habes; & nos credimus & cognouimus, quòd tu es Christus, filius Dei uiuui. Neque eo tempore modò ista professi sunt, sed postea Christi causam inter Iudæos & gentes ea animorum constantia egerunt, ut uitam potius amittere, quam fidem abnegare, aut doctrinæ genus mutare uoluissent. Eundem animum sanctis martyribus fuisse legimus, quibus leue uisum fuit, tormentâ crudelissima subire, modò in Christi fide morerentur, à qua illos nulla humanæ sapientiæ uis, nec ulla regum maiestas abstrahere potuit. Si quos ergo exempla iuuant, hos sibi imitandos proponant, quorum autoritas in ecclesia crediturum maxima, gloria autem in cœlis maior est, quam ut huic regum huius seculi maiestas ullo modo conferri debeat. Tradiderunt illi nobis ex spiritus suggestionem unum uerum Deum, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, quem unum inuocare, colere & audire debeant, quicumque Dei cultores haberi uolunt. Tradiderunt Iesum Christum, æternum & patri consubstantialem Dei filium, qui præfinito tempore ex Mariæ uirgine homo factus, salutis doctrinam perfecte tradidit, peccata nostræ suæ mortis merito expiauit, mortem resurrectione uicit, & peracto in terris nostræ redemptionis negotio corpus suum in cœlos subuexit, ut & illos nobis patefaceret, quos peccati culpa clauserat, & ibidem pro nobis apud patrem intercessor esset & mediator. Eundem nouissimo die uisibiliter in nubibus cœli reditarum tradiderunt, ut ad eius tribunal sistantur omnium locorum atque secularium homines, & ab illo uel uitæ æternæ præmia recipiant, uel æternis scelerum poenis mulcentur. Tradiderunt Christum in terris ecclesiam habere, quæ uerbo & sacramentis colligitur, & ex eiusdem semine per spiritum sanctum regeneratur, & quæ impleremissionis peccatorum, beatæ resurrectionis & uitæ æternæ promissionibus exornauit. Pertinent ergo ad illam quotquot Dei uerbum audiunt, auditum fidè sincera amplectantur, Deum unum & uerū inuocant, & sacramentis eius secundum primæ institutionis formulam legitime utuntur, adhæc puritatem & sanctitatem Christi sanguine quesitam diligenter custodiunt. Hæc ergo constanter teneamus, neque illorum moueamur rationibus siue exemplis, quibus cum ratione (quod dicitur) insane libet, dum Deos nouos & Christos nouos fabricant, superstitiones item & idololatrias quotidie nouas inuehant, aut olim inuectas, & nunc sub Euangelij pondere quasi nutantes, suo exemplo stabiliunt, interea uerò nostram rûditatem ridet, qui solius Dei uerbo inhaerere, & in illius nomine ambulare didicimus. Est illorum hominum pertinaciâ maior, quam ut facile uinci possit, & quam parum in illis emolliendis proficiat patefacta nostro seculo Veritatis doctrina, res

ipsa loquitur. Sed nihil propterea ex vera pietatis studio remittere debent, quorum mentes Dei spiritus illustravit. Qui si non alia ratione mouentur, moueri debet aduersariorum constantia, uel potius contumacia: ne illi in retinendis atque fouendis erroribus plus animi & fortitudinis habeant, quam nos in Christi & ueritatis causa defendenda habemus.

Ceterum multos terret tyrannorum saeuitia, qui superstitiones armis tueri, & ueritatis doctrinam ferro & igne persequi solent: Est etenim haec grauis admodum, & nescio an ulla unquam persecutio uel crudelior uel diuturnior fuerit, quam quae nostris temporibus ecclesiam exercet. Numerantur a Christi morte usque ad Constantini Magni tempora persecutiones decem, quae & sua interualla habuerunt, & breuissimo temporis spacio cursum suum impleuerunt. Inter illas grauissima omnium fuit, quam Diocletianus & eius collega, Maximianus & Maximinus, instituerunt: quam toto decennio durauisse historici testantur, & quae infinita crudelitatis plus quam barbarae exempla praebuit. At si nostri temporis historiam inspicimus, quot regna & nationes reperire poteris, in quibus iam annis circiter quadraginta continuis sanguinolenta hostium ecclesiae rabies grassata est: Versantur passim in omnium conspectu peregrini, qui patrijs sedibus expulsi, & fortunis omnibus exuti egent, & uitam degunt plenam laborum & molestiarum, quales exilium comitari solent. Alij uero plures miserabiliter gemunt & suspirant, quibus nec domi Christum profiteri, nec inde tuto discedere licet. Alij in carceribus & uinculis mortem infamem in horas expectant. Alij ad supplicia rapiuntur, in quibus excogitandis noui quotidie Phalarides & Perilli crudeliter uiciorum ingeniorum astutiam truculenter exercent. Quid uero ista commemorare uolet, quando bella horrenda religionis ergo gesta esse scimus, in quibus Germania, olim libera & Regum patria, non modo terras suas & urbes caedibus, sanguine & incendijs horribiliter uastari, sed principes quoque suos, non tam auaro summate quam meritis suis illustrissimos, in tristem captiuitatem abduci, & in ea annis aliquot non sine atrocibus contumelijs detineri uidit: Arserunt alijs in terris crudeles nobilium uirorum & foeminarum rogi, & nec dum hodie multis in locis ardere desinunt. Vidit florentissimum Angliae regnum (de quo propter Martyres illustres honoris gratia omnino aliquid apertius dicendum est) principes suos ad supplicia rapi: uidit Episcopos & pastores suos in medijs flammis fidem, quam obtulerant, suo sanguine confirmare. Vidit (inquam) te Cranmere sanctissime, in senem, ignis supplicium subire, & quasi Scruolam Christianum dextram tuam flammis obijcere, quem multis annis Cantuariensem Archiepiscopum in primo dignitatis gradu collocatum uiderat, & cuius fides regibus non semel perspecta fuerat. Vidit te Latimere pater, olim Wigornensem Episcopum, multo senio grauem, in rogam ascendere, cuius uenerandum caput reges & principes in summa admiratione habuerunt. Vidit te facundissime Ridlee inter medios ignes felicem animam exhalantem, quem prius Rossensem & Londinensem episcopatum Eugenij doctrina complementem audiuerat. Vidit te fortissime Hoppere, suum Episcopum Glocestria inter diuturnos incendij cruciatus fide inuicta Christi & Eugenij sui causam tueri. Quid uero de te dicam Ioanna Graia, eruditionis, pietatis & modestiae delicia, quae cum primo inuicta ad regnum abriperetis, paulo post ceruices immani carnificis gladio incidendas praebuisti: Secuti sunt te infiniti alij, nobilitate & uirtute insignes, quos adhuc non sine dolore requirit Anglia, & hunc sibi intolerabilem putaret, nisi Elizabetha regina Serenissima, quam Deus singulari prouidentia inter motus istos grauissimos in hunc usum seruauit, afflictis rebus opem attulisset: quae ob ueritatis doctrinam electos reuocauit, & illis quidem patriam, huic uero cum ueritatis luce uitam atque salutem restituit. Non tam eni-

ideo ubique locorum cessat Pontificum rabies, qui praecipui persecutionum au-
 thores sunt, sed adhuc passim sese exerit, & de Euangelij doctrina opprimenda,
 deq; uastandis ecclesijs inter multos summa potentia & autoritate praeditos con-
 sulatur. Mouent ista multorum animos, nec id temere, quando nos Deus non
 facereos aut ligneos, sed homines finxit, qui & boni & mali sensu mouentur. Atta-
 men tenendum est, ista non tanti momenti esse, ut periculorum metu pietatis stu-
 dum uel dissimulare, uel in aliud tempus rejicere quisquam debeat: sed hic quoq;
 animum obfirmare oportet, ut ad omnem casum parati, persecutiones & quae has
 comitantur pericula intrepidè feramus. Et sunt hic rationes grauissimae; quae nos
 mouere & excitare debent, ex quibus aliquot recensere, quae mihi potissimae ui-
 dentur. Occurrit inter has prima omnium Dei prouidentia, qua res omnes ad-
 ministrari, scriptura docet. Et sanè cum illa ad passeres usque & reliquas uolucres
 extendatur, imò capitis nostri pilos in numero habeat, minimè putandum est,
 ipsi ullum periculum absq; illius nutu & consilio accidere. Quis enim paterfam-
 lias de seruis & uasis domesticis sollicitus liberos suos negligat, quos honorum o-
 mnium heredes fieri cupit: Et nos à Deo illos negligi putabimus, quos per Chri-
 stum in filios adoptauit, cum res animatas & inanimatas omnes certo consilio re-
 gat & in finem suum conseruet: Illius ergo nutu & consilio fit, quòd cruce premi-
 mur & persecutionibus exercemur: quòd non ex ijs modo patet quae modo dixi-
 mus uerumetiam ex Christi uerbis, qui de omnibus perspicuè olim uaticinatus
 est, quae nouissimo seculo in se credentibus sint euentura. Quòd si illius prouiden-
 tia haec eueniunt, nos illa patienter ferre conuenit, ne illius consilio & uoluntati
 reluctemur. Potest haec una ratio illis sufficere, qui se totos Deo consecrauerunt.
 De lobo certè legimus, quòd hoc uno argumento fortunarum suarum facturam,
 & subitam liberorum suorum mortem, et corporis acutissimos dolores superaue-
 rit, quòd haec omnia à Deo immissa sciret, qui iusto & certo iudicio omnia guber-
 nat. Et eodem nos uti docet Dominus noster **I E S U S C H R I S T U S**, qui hoc ip-
 sam seque quam discipulos suos consolatur, quoties in sua mortis mentionem in-
 uidit. Ecce (inquit) ascendimus Hierosolimam, & consummabuntur omnia, quae
 scripta sunt per prophetas de filio hominis. Item: Sic scriptum est, & sic oportebat
 Christum pati & resurgere à mortuis, &c. Plurimum autem ad huius rationis con-
 firmationem faciet, si Dei uoluntatem & iustam esse cogitemus, & in eum finem di-
 rigi, ut in ipso salutem consequamur. Nec enim aliquid iniuste facit is, cuius iudi-
 cia ut in Psalmis scribitur sunt iustitia & ueritas. Et cum idem nobis pater sit, ni-
 hil in nos statuit durius, nisi hoc nostrae salutis ratio requirat. Nam ut idem Dauid
 monet, nouit conditionem nostram, & nos puluerem esse recordatur. Et huc facit,
 quòd afflictiones scriptura calicis nomine plerumq; denotat, nimirum ut illas no-
 bis à Deo certa mensura propinari cogitemus, prout ille nobis opus esse uiderit,
 qui corda & renes scrutatur. Patebit hoc statim, si quales natura simus, aliquantò
 diligentiùs inspexeris. Etsi enim nos suae uoluntatis cognitione Deus dignetur,
 & suo spiritu nobis cohabitare, quem Christus consolatore & aduocatum nobis
 se promissit: manent tamen in nobis carnis reliquiae, & quam ex primo parente
 habuimus, naturae uitiatæ corruptio, qua fit, ut interdum & Dei & nostri officij
 immemores prauis cupiditatibus abripiamur, uel salutis nostrae negligentes dia-
 bolo nos circūueniendos praebeamus. Ergo uirga & crucis disciplina tunc opus
 est, quae securitatem nobis excutiat, & carnem ferocientem coerceat, ne in ijs cum
 manifesta proprietate salutis factura pergamus, quae nostrae professioni & uocationi
 minus conueniunt. Admonet de hoc Apostolus, cum ait: Quem diligit Dominus,
 corrumpit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Si castigationem sustinetis,
 ueluti filijs sese offert Deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod

uerò de singulis priuatim dicitur, ad totam quoq; ecclesiam pertinet, quæ dum
 & pace abundat, suas ex his labes contrahit, & tunc ferè publica quædam oboritur
 securitas, quæ & uero cultui plurimum obest, & morum disciplinã euerit, & in
 dem in confidentiam & ambitionem degenerans, dissidia & concitationes pro
 quæ ueritatis doctrinam publicis fidei hostibus deridendam propinant. Felix
 hoc tempore Apostolorum in his ecclesijs, quæ reliquis liberius uiuebant, & minime
 habebant persecutionum: qualis Antiochena fuit, quæ concitationem de Caracalla
 cisione & legis iustitia proposuit: & Corinthia, quam sectis uarijs scissam ex
 simis erroribus corruptam fuisse, ex Pauli Epistolis patet. Quibus fortasse
 tarum ecclesiæ adnumerari poterunt, quæ cum persecutores nullos sentirent, in
 posterioribus locum dederunt, qui Euangelij doctrinã cum lege permiscebant. Cum
 primis uerò memorabile est exemplum, cuius Eusebius in Prologo libri vii
 minit, ubi persecutionem, quam regnante Diocletiano sauisimam fuisse scripsit
 ximus, descripturus, illius causas in ecclesia indicat, quam diuturnior pax &
 negligentè & deteriorè fecerit. Eius uerba sunt: Vbi ex multa libertate multiplex
 diligentia uitati sunt mores, & disciplina corrupta est: dum alter alteri in
 & alter alteri derogamus, dumq; nos inuicem mordemus & inuicemus, & ad
 nosmetipsos intestina praelia comouemus: dum uerborum iaculis proximorum
 terebramus: dum principes cum principibus, populi cum populis seditionibus
 tamina concitamus: dum simulatio in uultu, dolus in corde, fallacia proferuntur
 bis, & malorum per singula cumulus intumescit: diuina prouidentia iacturã
 nã populo suo illatã ex plurima pace & nimia sui lenitate propiciens, aggre
 primò sensum refrenare lapsantes, & integro adhuc ecclesiæ statu congregato
 busq; manentibus, indulget interim eos qui erant in militia tantum, gentilibus
 secutione pulsari. Sed cum nullus ex hoc clemetia eius intellectus populis
 quin potius ueluti ignorantes Deum, absq; diuina prouidentia res agi putarent
 per hoc eò magis persistere in malis suis, atq; illi qui duces populi uidebantur
 principes, diuini mandati immemores, aduersus se inuicem contentionibus
 liuore, superbia, inimicitijs & odijs inflammarentur, ita ut tyranni de potestate
 sacerdotum tenere se crederent. Christiana humilitatis & sinceritatis obliuio,
 mysteria prophanis mentibus celebrarent: tunc demum secundum uocem
 prophetæ, obscurauit Dominus in ira filiam Zion, & deiecit de celo gloriam illius.
 Et quæ sequuntur. Hucusq; enim Eusebij uerba recitauimus, quæ non tantum
 temporum uitia describunt, quàm nostri seculi mores ceu in tabella depictos
 bent: ut uel ueteri exemplo admoniti, non miremur persecutiones & afflictiones
 quibus hodie passim exercemur, cum isdem uitij & morbis hodie etiam
 laboret. Agnoscamus autem in hoc crucis nostræ gloriam, quod quos digni
 rum poenis Deus multare poterat, eos pro uerbi & nominis sui gloria per
 patitur, ut ea occasione Christo, qui in cruce mortuus est, conformes facti
 dem in caelis uiuant. Ignorat hanc gloriam nostram infelix mundus, & ideo
 cruce laborantibus insolenter furit & omni contumeliarum genere pios
 At qui in illam respiciunt, patienter ferunt, quæcumq; à Deo sibi immissa
 ligunt. Deinde proderit cogitare, tyrannorum potentiam suos habere fines &
 minos, quos excedere non possit. Indicat hos Christus quando ait: Ne timeatis
 ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant. Hæc
 enim de fidei persecutoribus dicit, quos solius corporis occidendi ius habere
 In solum ergo corpus, & quæ hoc multo inferiores sunt, fortunas siue opes
 nostrorum tyrannis grassari potest. At corpus, quàmuis nemo illud uolente
 ferat, suo tamen tempore relinquendum est. Opum uerò possessio adeo incerta
 fluxa est, ut tunc maxime nos fallat, quando res nostras aduersus omnem
 euerit.

ententum stabiluisse uideatur. Num ergo graue erit Christo impendere, quæ uelis
 nobis aliquando alteri cedes, etsi neminem in terris hostem siue inimicum habeas?
 Quid, quod neq; in corpus neq; in fortunas nostras aliquid possunt hostes, nisi ita
 uideatur Deo, qui uitæ nostræ dies numerauit, & cuius imperium ad omnia ex-
 tenditur, quæ hac mundi machina continentur? Furiant ergo tyranni ut uolent,
 & cælum terræ misceant, nunquam tamen à Deo sibi præscriptas metas transgre-
 dentur. Qui enim mari suum terminum præfixit, ad quem (ut in libro Iobi scribi-
 tur) fluctus suos tumescere deponat, facilius multo impotentis animi & iræ ho-
 mine uoluntate coercere poterit. TERTIO de Dei gloria & animarum salute hic
 cogitemus, quæ duo nobis dominum studiorum & actionum scopus merito esse
 debent. Quia enim à Deo corpus simul & animam accepimus, in quo & sumus &
 uiuimus & mouemur, utique ad eiusdem gloriam omnia nostra semper parata &
 instructa debemus habere, ne in Deum ingrati reperiamur, qui in homines in-
 grati censeri nolumus. Turpe uidetur seruo, si heri sui causam perfide deserat.
 Quanto autem turpius est, si Christi causam nostri sanguinis patrocinio destitua-
 mus, qui suum pro nobis fundere dignatus est? Vidit hoc beatae memorie Mar-
 tyr Polycarpus, quem Ioannis Apostoli discipulum fuisse ueteres magno confen-
 su perhibent. Qui cum sub M. Antonino Vero ad supplicium duceretur, à Procon-
 sule admonitus, ut suæ senectæ rationem haberet, & uitæ suæ per Christi abnega-
 tionem consuleret, respondit: Octoginta & sex annis seruo ei, & nihil me lætè un-
 quam: quomodo possum maledicere & blasphemare regem meum, qui salutem
 mihi dedit? Aurea profecto uox, quæ utinam omnium animis insculpta esset, qui-
 bus hodie lusus iocuse uidetur, eum turpi fidei dissimulatione opibus suis con-
 sulere. Præterea cum anima potior hominis pars sit, sine qua corpus aut planè ni-
 hil est, aut à brutis nihil differt, illius nos præcipuam rationem habere conuenit,
 ne dum corpori consultum uolumus, & eos studemus placare, qui illud occidere
 possunt. Dei iram incurramus, qui & corpus & animam ad inferos deiecere potest.
 Pertinet hinc Christi admonitio: Omnis qui me confessus fuerit coram hominibus,
 illum & confitebor coram patre meo, qui in cælis est. Quemcumq; autem pudere
 me & sermonum meorum in generatione hac adultera & peccatrice, illius pu-
 debit & filium hominis, cum uenerit in gloria patris sui cum sanctis angelis. Qui-
 bus & illud addi debet: Quid profuerit homini, si mundum totum lucretur, &
 animæ suæ iacturam faciat? Aut quid dabit homo, quo animam suam redimat?
 QVARTO plurimum consolationis afferet, si in istis certaminibus non nostram,
 sed IESV CHRISTI filij Dei causam agi intelligamus, qui & agonothetes noster
 est, & simul uires omnibus suis subministrat, quos in hanc palæstram deduxerit. Et
 certe Dei negotium hoc esse uel ex eo patet, quod rudes & imperiti homines, im-
 belles feminae, adhæc pueri & puellæ incredibili robore & constantia incompa-
 rabili non modo mortem, uerum etiam acerbissimos tormentorum omnis gene-
 ris cruciatus, qui ipsa morte atrociores sunt, ita uincunt, ut ipsis hostibus non ra-
 ro admirationem & terrorem incutiant. Possem huius generis exempla uetera
 commemorare, sed illis minime opus est, ubi res ipsa loquitur, & nostro seculo
 multa ubiq; gentium contigere, quæ istis fidem facere possunt. Adest enim suis
 promissis Christus, cuius uerba sunt: In mundo afflictionem habebitis: sed bono
 animo estote, ego uici mundum. Item: Dabo uobis os & sapientiam, cui non po-
 terunt contradicere neq; resistere omnes, qui aduersabuntur uobis. Et Apostoli
 uox est: Omne quod ex Deo natum est, uincit mundum. Et hæc est uictoria, quæ
 uincit mundum, fides nostra. Quis est qui uincit mundum, nisi qui credit quod
 Iesus est filius Dei? Quia enim per fidem Christus apprehenditur, cui omnis po-
 testas data est in cælo & in terra, nullis malis succumbent, quotquot illi uerè in-
 bb

ferti fuerint. Vnde olim Paulus dicebat: Quis nos separabit à dilectione Domini? num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? Quæ admodum scriptum est, Propter te morti tradimur, & habitus sumus ueluti oues macerationi destinata. Verùm in his omnibus speramus per eum, qui dilexit nos. Ipse ergo Christus pugnam hanc sustinet, nobis uero ministris & instrumentis utitur, ut suam potentiam & gloriam eò illustriorem dat, quando mundi & principis eius furiosam tyrannidem armis uincit plane adactis, uel stramineis potius, nostra nimirum carne, qua nihil fragilius, nihil infirmius, nihil denique caducum & lubricum magis est inter ea, quæ nobis pro salute nostra certantibus indiuulse adherent. Præbeamus ergo nos Christo Domino, ut nostra opera in isto certamine, longè pulcherrimo, uti possit: in quo uicisse non uero demodò habet, sed immortalem & cum æternæ salutis præmio coniunctam gloriam. Reposita est enim inaccessibilis iustitiæ corona omnibus, qui in hoc studio ferti decerant, nec inanibus mundi terriculamentis sese superari patiuntur.

NE QVE hinc mihi aliquis indignas obijciat piorum mortes, qui fere in illa pugna cadunt, insolenter interea ferocientibus impijs, qui pleno ore suos successus iactant, & eo potissimum argumento idola & superstitiones suas uentur. Quæ enim (ut modò diximus) non nostra, sed Dei causa hinc agitur, non quid nobis exeat uidentur, sed quàm mirifico euentu Deus causam suam per eos tueatur, qui hostium armis succubuisse uidentur, dum sanguinem suum fundit, & uitam huius seculi cum morte ignominiosa permutant. Rigatur illorum sanguine uinea Domini Zebaoth, ne ignominiosa, sed pretiosa est in oculis Domini mors illorum, quæ ipsæ simul uita æternæ & regni cælestis principium præbet. Causæ uero, quam sustinent, adeò nihil decedit, ut potius illa uineat, tot confirmata testimonio, quot sancti pro illa mortem oppetunt: miserè interim pereuntibus omnibus, qui regnum Christi in pijs hostiliter oppugnant. Exstat exempla omnium seculorum, quibus ista demonstrari possunt. Persecutionem sustinuit Abelus, primus ex Adamo natus Dei cultor, & à fratre crudeliter necatus obiit. Ille uero post patricidium commissum non modò uiuit, sed ciuitatem quoque ædificat, & simul nepotes & nepotes in multas usque generationes uidet, qui artium uariarum inuentione illustres fuerunt. Tenebant illi orbis imperium, & inter hos piorum reliquæ erigebant, per quos Deus sui nominis cognitionem & inuocationem ueram in terram conseruabat. Poterat tunc aliquis cogitare, actum omnino esse de religione inuasa, maxime quando pijs omnibus uita defunctis, solus Noa cum tribus filijs impetres mansisset, quorum minimus natu à maiorum uirtute turpiter degenerabat, sed tunc suum iudicium Deus exeruit. & Noam quidem incolumem seruauit, & beneficium, omnibus alijs per diluuium horribili & nunquam aliàs usitato exemplo pereuntibus. Simile quid patriarcharum temporibus accidit, quando horum quidem fides & religio mirabiliter conseruata est, aliarum uero gentium superstitiones præter omnium expectationem corruerunt. Adhuc in Aegypto ecclesiam suam Deus seruitute & dira tyrannide exerceri passus est: eandem uero, cum tempus illud fatale instaret, forti brachio asseruit, & illius hostes maris rubri fluctibus suffocauit. Quòd si Monarchias omnes ex ordine spectemus, illas tam diu floruisse patebit, quàm diu ecclesiam uel sua autoritate iuuerunt, uel saltem non oppræsserunt. Ut primum uero aduersus illam aliquid crudelius tentarunt, subito & inopinato casu sunt collapsæ. Sic Sennacherib Assyriorum, Balazar Babyloniorum, Artaxerxes Ochus Persarum imperio exitium attulerunt, eo quòd ad ecclesiam euerisionem suas uires conuerterent, quas in huius defensionem diuinitus acceperant. Alexandro item Magno mirifice fauit Deus, & eidem orbis imperium contulit, quando ille ecclesiam iuuit, & summum sui populi sacerdotem in honore

honore habuit, sicuti Iosephus in Antiquitatum libro XI, testatur. Postquam uero illius successores ecclesie molesti esse ceperunt, illos una cum regnis suis miserabiliter perisse scimus. Nam ut reliquis omisissis de solis Syria & Aegypti regibus dicamus, constat utrunque regnum non multo post intestinis bellis & partidij conuulsu in Romanorum potestatem peruenisse, quando in illo quidem Antiochus Epiphaneus ecclesie bellum mouit, in hoc autem Ptolemaeus Latharus triginta millia Iudaeorum inaudita crudelitate necauit, & reliquos caesorum carnibus uesci coegit. Plura & magis illustra huius argumenti exempla Romanum Imperium dabit, si illius historia percurramus. Floruit enim & per totum orbem incredibili successu aucta est indies illius potentia, quandiu ab ecclesia Dei manus abstinuit. Quam primum uero Tiberio imperate Dei filius, IESVS CHRIVS, in crucem suffixus est, & Nero malis furij agitata persecutionem instituit, ut Christi fidem & ecclesiam deleteret, mox Prouincia res nouas moliri ceperunt, & ipse tyrannus sibi mortem conscruit uiolentam, inq; eo uulnus illud letale accepit uetus illa bestia, cuius mentio fit in Apocalypsi, quando deficiente iam Caesarum prolapia Imperium ad externos & barbaros pro militum arbitrio transferri cepit. Quotquot uero post illum Christi fidem persequi & extinguere conati sunt, non minus grauem Dei ultoris manum senserunt. Domitianus enim a suis domesticis & liberis confossus perijt. Traianus Tyberis inundatione & diris terremotibus multatus est, quibus urbes aliquot euerfas esse historici tradunt. Sub Antonino, cum hic quoq; persecutionem Christianorum instituisset, pestis Italia plurimis in locis propè exhausta, & Germani contra Romanos bellum gesserunt, nimium uictores etiam futuri, nisi Imperator recenti Christi beneficio admonitus animi sententiam mutauisset. Cum enim Christiana legio exercitui strienti & iam perituro precibus suis aqua & praesens Dei auxilium contra hostes impetrauisset, Antoninus crudelia aduersus Christianos edicta aboleuit. Septimum Severum bellis ciuilibus puniuit Deus, cum ecclesie molestus esset. Maximinum uero priorum uestigij sustinentem milites una cum filio disperferunt, clamantibus uniuersis. Ex pessimo genere ne catulum quidem habendum. Quem imitatus Decius in solo barbarico, pallidis gurgite submersus est, ut nec cadaver eius ad sepulturam reperiri posset, filius autem manu hostili in praelio cecidit. Valerianum post occisos Christi seruos, inter quos Cyprianus & Cornelius numerantur, captum legimus a Sapore Persarum rege, qui quoties equum conscendere uolebat, illius ceruici pedem imposuit, & pro sca bello usus est eo, qui aduersus Christum ferocire ausus fuerat: tandem ubi extrema senecta confectum uidit, uiuenti cutem e ceruice ad pedes usq; detraxit. Post hunc Valerius Aurelianus, cum ipse etiam manus priorum Christi sanguine cruentaret, suorum insidijs interceptus et crudeliter necatus est. Secuti sunt istos Diocletianus et Maximianus, qui ut reliquis crudeliores & obstinatiores fuerunt, sic etiam illustriora uindictae diuinae exempla facti sunt. Primo enim, cum male usurpatum Imperium seretere non posse uiderent, terrore & metu superati, deposita purpura priuati uixerunt: Deinde uero Diocletianus quidem ipse sibi manum intulit, Maximianus autem cum ad imperium redire conaretur, a Maxentio filio Malsiliam confugere coactus est ad generum Constantinum: cui cum strueret insidias, filia mariti patri praetulit, & ille per hanc detectis insidijs dignas perfidiae poenas morte luit. Qui uero illis scelerum & tyrannidis socij fuerant, Maxentius, & Maximinus, ille quidem ad pontem Miluium praelio superatus in aquis perijt, hunc uero phitriasis sustulit, cum ex uermibus circa inguina enatis horribiles cruciatus diu sustinuisset. Licinius item, qui ex ecclesiae hostibus solus superstes manserat, cum incurabilis esse pergeret, primum omni dignitate exutus, deinde a Constantini praesidio Thessalonicae occisus impij tyrannidis poenas dedit. De Iuliano quid attinet

scripturas obseruent, de quibus alij uel non cogitarunt, uel ut cogitarent nulla cau-
sa sunt adducti. Adde, quod homiliae rudioribus instituendis plus seruiunt, maxi-
me his, quibus non datum est ecclesiae habere publicas, in quibus Dei uerbum ui-
ua uoce praedicetur. Versati sunt in hoc scribendi genere ex ueteribus quoque insi-
gnis Theologi, Theodoretus, Basilius, Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius &
plures alij, qui in suis sermonibus ecclesiae faciem, quae tunc fuit, spectandam pro-
ponunt. Quam ut cognouisse multum prodest, ita non inutile fuerit etiam nostri
temporis scriptorum homilias legisse, ut ex illis de doctrinae consensu iudicare, ec-
clesiarum hinc inde sparsarum mores & ritus cognoscere, & ex aliorum exemplis,
quid nobis ex usu sit, dicere possimus. Quid ego in his praestiterim, piorum esto
iudicium. De mea fide & diligentia mihi probe sum conscius, cuius hic mihi sco-
pus est, ut quam plurimis inseruiam, utque talentum meae fidei creditum aliquando
ad Dominum non sine faenore redeat. Quod si assequor, illius gratia illud omne
deberi agnosco, qui solus dat incrementum.

TECVM autem uir ornatissime, de istis in praesenti disserere placuit, cuius no-
mini laborem quoque hunc omnem cum primis dedicatum uolo: non quod te uel eo
in loco uersari, uel in re Christiana adeo rudem & imperitum esse existimem, ut
mea doctrina siue institutione tibi opus sit: sed quod te eadem cura serio teneri
scis, & quod ex tuo nomine operi huic gratiam & auctoritatem non contemnen-
dam accessuram putauit apud eos, quibus tua uirtus iam pridem cognita atque per-
specta est. Meretur etenim, quae in te relucet, Dei gratia, ut a bonis omnibus praedi-
cetur, cum ea tibi contulerit, quae nostro seculo in paucis coniungi solent: Gene-
ris nobilitatem, opes, eruditionem, & quod omnibus corporis atque fortunae bonis
praestantius est, sincerioris doctrinae & fidei orthodoxae studium, quod non lectio-
ne modo & seripione diligenti, sed sancta quoque in egenos Christi seruos liberali-
tate testaris. Offert quidem illa Deus multis alijs, sed quae illorum est peruersitas,
se rem a conditione sua alienissimam facere arbitrantur, si uel bonis literis ope-
ram dent, uel de rebus sacris ipsi disserant, aut alios de his differentes attentè au-
diant. Quo fit, ut nobilitatis praerogatiuam in effreni morum licentia, opum uero
usum in prodigioso luxu & nefaria prodigalitate consistere putent, sicque tam sibi
quam alijs noxia et exitiosa reddant, quae & ipsis & multis alijs prodesse poterant.
Verè ergo tu partem meliorem elegisti, quae (ut de Maria Bethaniensi olim Chri-
stus pronuntiauit) abs te non auferetur: & utinam tui loci & ordinis homines,
tuo exemplo excitati, idem aliquando faciant: quae non postrema ratio fuerit, qua
& nostri seculi concertationes componi poterunt, & ecclesiae status in eam formam
restitui, quam nobis Christus & Apostoli tradiderunt. Accipies autem Georgi
praestantissime hunc Marcum nostrum ea fronte, qua me nihil de te unquam me-
ritum in amicorum tuorum albo ascribere dignatus es: Merebantur equidem tua
in me beneficia animi & uoluntatis meae significationem multo luculentiorum.
Sed nostri illud Comicum, *Vt quimus* (aiunt) quando ut uolumus non licet,
Deum patrem omnis gratiae & misericordiae precor, ut quod mea industria praesi-
dari non potest, ipse sua gratia & bonitate farciat, teque cum tuis omnibus
corpore & anima incolumem seruet. Amen. Data Tiguri,
Calendis Augusti, Anno ab incarnato Dei filio,

M. D. LXI.